

150020

MADEDE YAYINLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN 277
25 ENÜL 2011

NECMEDDİN OKYAY'IN "ESKİ EBRULARDAN ÖRNEKLER" ALBÜMÜ

Ahmed Sacit ACIK GÖZÜĞÜ

ÖZET

Necmeddin Okyay, kitap sanatlarındaki ustalığı, tecrübesi ve dikkatiyle eski sanat tabirleri ve tatbikatını ilgililere götürmüş ve birçok ustanın yetişmesine vesile olmuştur. Necmeddin Hoca'nın ebru sanatının kaybolmaması için gösterdiği gayret sanat çevrelerince malumdur. Onun ebru için gayretlerini geniş düşünürsek, gelenek oluşturma, yenilik ve eski zevki yakalama gibi açılardan bakabiliriz. Yaptığı yenilikler ve geleneği tesis çalışmaları bilinmekle beraber, onun eski ebrulardan, kaybolmuş Türk zevkini çıkarıp ihya etme gayretleri pek fark edilememiştir. Bu tür çalışmalarının en önemli göstergelerinden birisi yine fazlaca bilinmeyen Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunan kendisinin meşk ettiği ebrularla tanzim edilmiş "Eski Ebrulardan Örnekler" albümüdür.

"OLD MARBLING EXAMPLES" ALBUM OF NECMEDDİN OKYAY'S

Necmeddin Okyay, book arts expert, experience and care taken to the relevant old art exercise and has been effort in the growth of many masters. The region of art aware of Necmeddin Hodja's effort not to lose the art of marbling. When we think his works about to marbling, we see conserving tradition, innovation and pleasure to capture the old ways. People usually aware of his innovations and works with established tradition, but don't know his efforts about discovering and showing smartings of old/traditional Turkish marbling art, One of the most important indicators of this type of work still much unknown in the Süleymaniye Library when he issued "Examples of Old Ebru" album.

Anahtar Kelimeler : Kitap Sanatları, Ebru, Necmeddin Okyay, Geleneksel
Key Words : Book arts, Marbling, Necmeddin Okyay, Traditional

Tam olarak başlangıç zamanını bilemediğimiz, üzerinde tarih kaydı mevcut ilk örneklerinin on altıncı asra dayandığı Türk ebru sanatı, canlı renkleriyle yazıların etrafını ve cildleri süslemiş, hafif renklerle bezenen kağıtlarla, yazılara zemin oluşturmuştur. İlk ebruların yazı zemini olmak üzere hazırladığını ve bu vesileyle üzerlerine tarih atıldığını bilmekteyiz. On sekizinci yüzyılda Hatib Mehmed Efendi, muhteşem tarzı ve renk seçimleriyle, ebru ustasının malzeme ve kitre yüzeyindeki hâkimiyetinin ne derece ilerleyebileceğine işaret etmiştir. Hatib'in ve ebrularının feci akabeti belki de bundan sonraki dönemde Türk ebrusunun hüznünlü halinin habercisiydi. Şeyh Edhem Efendi'nin İstanbul'da ebru yapmaya başlamasıyla bir sanat, tabiri caizse küllerinden doğmuştur. Talebesi Necmeddin Okyay kadim Türk tavrını aramış ve pek çok tatbikat ve tetkikat yapmıştır. Onun çalışmalarına kadar ebru kağıdının cild ve hat eserlerini tezyin etmek için kullanıldığını, tek başına bir eser olarak düşünülmediğini görmekteyiz. Hocanın bilenlere, başka sanat erbabına danıştığı hatta işi bilmeyenlerin bakış açılarından da çok şeyler öğrendiğini ifade ettiğini biliyoruz. Çiçekli ebru yapımında ve renklerin uyumu konusunda sanatkar arkadaşlarının tavsiyelerine müracaat ettiği bilinmektedir. Necmeddin Hoca'nın ebru sanatı için gayretlerini; 1- Türk tavrını ve eski zevki ihya, 2- Sanatın müstakil hale gelebilmesi için çiçekli ve yazılı ebru gibi yeni formlarla tecdid, 3- Diğer kitap sanatlarının kalitesinin amili olan örfü, bilhassa hat sanatının adetlerini taklit ederek geleneği tesis, başlıkları altında düşünmek gerekir. Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki eski ebruları denediği albüm, onun Türk ebru usul ve renklerinin tarihi seyrine vakıf olmak için nasıl uğraştığını göstermektedir. Süleymaniye Kütüphanesi 4789 nolu dosyada 17 numara ile kayıtlı "Ebru Tarihi – Eski Ebrulardan Örnekler" çalışması Hezarfen Necmeddin Okyay'ın (1883-1976) hazırladığı ve tasnif ettiği ebrulardan müteşekkil olarak bundan on yıl evvel vefat eden merhum Nusret Hepgül tarafından albüm haline getirilmiş ve kütüphaneye bağışlanmıştır.

* Yrd. Doç. Dr., Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İstanbul.
1- Uğur DERMAN, Türk Sanatında Ebru, İstanbul, 1977, s.44; Ahmed Yüksel ÖZEMRE, Üsküdar Ah Üsküdar, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, 2005, s. 218.

Ebadı 43,5 x 35,5 cm olan albüm içinde, takip edilen düzeni ve tasnifi anlatan bilgi fişi niteliğinde üç sayfa mevcuttur. Bu sayfalarda albümün hangi yaprağında hangi tarz ebruların yer aldığı bilgisi ebatlarıyla verilmiş ve Necmeddin Efendi'nin el yazısıyla belirlenen başlıkların bulunduğu bölümler de işaretlenmiştir. İç kapakta mavi bir zemin battalı üzerine yaldızlı kalemle "Necmeddin Okyay – Eski Ebrulardan Örnekler" başlığı yazılmıştır. Sırasıyla tam sayfa büyük boy Necmeddin Okyay, Mustafa Düzgünman ve tekrar Necmeddin Hoca'nın daha genç halinde bir fotoğrafına yer verildikten sonra, hafif ebrulu üç sayfa kâğıda daktilo edilmiş Necmeddin Okyay ile ilgili malumat ve albümün tarihçesi yanına Mustafa Düzgünman atölyesinde çalışmakta iken çekilmiş bir fotoğraf eklenmiştir. Nusret Bey el yazısı ile küçük bir not kâğıdına Mustafa Düzgünman'ın hocası ve dayısı Hafız Necmeddin Okyay'ın kabrine defnedilme arzusunun yerine getirilemediği fakat albümde bu iki güzide zatın hiç olmasa fotoğraflarla bir arada tutulmak istendiğine dair bir ifade mevcuttur. Albümün tarihçesi ile ilgili bu satırlardan anlaşılabilir önem arz etmektedir. Mustafa Düzgünman ile Nusret Hepgül'ün mülakatı neticesinde, hocanın akademi yıllarından evvel bir Fransız profesör, okuldaki eski ebrulara hayran olup üst düzey yazışmalarla teşekkürlerini bildirip mümkünse eski ebrulardan örnekler talep etmiş. Necmeddin Hoca bu işin zorluğuna işaretle Topkapı Sarayındaki yazmalardan eski ebruları araştırmış ve kendi meşk ederek tespit ettiği devirlere göre yaptığı ebrular üç parça halinde kesilip, profesöre ve akademiye verilmiş. Dip koçanı durumunda kalan ve konumuz olan albüm, üçüncü ve en küçük parçalarla ortaya çıkmıştır. Fransa'ya gidenden bir haber yoktur. Akademiye olan büyük ihtimalle yangından kurtarılamamıştır. Elimizdeki bu albüm o eski ebru meşklarının kalan son parçalarından müteşekkildir. Mustafa Düzgünman'ın talebelerinden Sabri Mandıracı'dan öğrendiğimize göre albümü hazırlayan Nusret Hepgül'e ebrular Ali Haydar Düzgünman tarafından verilmiştir. Zaten Nusret Hepgül de albümün hazırlanışını anlattığı bölümde bağışlanan diğer ebrularla beraber bu albümün de hasenatının Necmeddin Hoca, Düzgünman ve ailelerine ait olacağını belirtmiştir.

Ebru örnekleri başlamadan önce, bir çizelge ile Necmeddin Hocanın devirleri nasıl tertiplelediği kendi rik'a el yazısından belirlenerek gösterilmiştir. Aynı sayfada muhtemelen bu ebruların 1937-38 de çalışıldığı ve düzenlendiği malumatı mevcuttur. Ebru adetleri de belirtilen bu dökümden anlaşılabilir ki Necmeddin Efendi yuvarlak tarihler vermemiş, hicri 1100-1115, 1115-1120, 1120-1150 gibi detay tarihlerle araştırma sonucu tespit ettiği eski ebruları meşk etmiştir. Adeta hat sanatında kemalin alameti olan eski ustaları taklit geleneğini ebruda uygulamıştır. 32 yaprağa genellikle üçlü bazen ikili parçalar halinde 87 adet ebru yapılmış ve kenarlarına yaldızla cetvel çekilmiştir. Yatay olarak uzunlamasına yapılmış ebru parçaları genelde 8 x 34 cm ölçülerinde olup, bazılarında küçük ebat farklılıkları görülmektedir. Bütün sayfalar koruyucu bir şeffaf plastikle kaplandı için fotoğraflama işi zor olmuş, pek de sağlıklı görüntüler elde etmek mümkün olmamıştır.

Ebru örneklerine yer verilen yaprakların ilkinde kurşun kalem rik'a yazılı "950 hicri ilâ 1000" notu bulunan kâğıt başa yapılmıştır. Aynı kâğıdın üzerinde 26-3-1991 tarihiyle "Bu notların merhum hocamız Necmeddin Okyay'a ait olduğundan şüphem yoktur." ibaresi M. Uğur Derman imzasıyla yer almıştır. 17. yaprağın en altındaki hatib ebrusu kenarına rik'a el yazısıyla "müzeeye giden konacaktır" ifadesi bulunan küçük bir not kâğıdı iliştilmiştir. 30. yaprağın arka tarafına yapılmış iki küçük not kâğıdında Uğur Derman'dan edinilen malumata göre üfleme ile boyaları püskürtmeyi sağlayan bir alet şekli çizilmiş ve tarif yapılmıştır. Necmeddin Hoca'nın bazı yazıların kenarını süslemek için kullandığı bir açık bir koyu olmak üzere iki renkten oluşan ebruları bu usulle yaptığını tahmin etmekteyiz. 31. yaprakta mevcut ebruların başındaki not kâğıdında "üfleme" ibaresi okunmaktadır. Toplam 32 yaprakta mevcut 87 adet eski ebru örneğinden anlaşıldığı üzere Necmeddin Hoca daha ziyade hatib şekilleri üzerinde durmuş ve tespit ettiği devir farklılıklarıyla eski ebruları taklit etmiştir.

İlk defa Gülseren Sönmez'in "Gelenekselden Günümüze Ebru" isimli kitabında sadece ebruları, kibrit kutusundan küçük resimler halinde neşredilen albümle ilgili verilmiş olan bir bilgiyi düzeltmek zorundayız. Kitapta yazılanlara göre Uğur Derman'ın notundan üç nüshanın akabetini ve

2- Gülseren SÖNMEZ, Gelenekselden Günümüze Ebru, İnkılap Yayınları, İstanbul, 2007, s. 168-174

Çongur, H. Ridvan

"Doğumunun 100. yılında, Hezar-
Fen hattat Nezmeddin Okyay ve hat
sanatı" Türk Kütüphaneciler Der-
neği Bülteni, Ankara.

1983/32 sayı 2 ss. 79-81

Çongur, H. Ridvan

Doğumunun 100. yılında, Hezar-Fen
hattat Nezmeddin Okyay ve hat sanatı,

Boğaziçi, Ankara.

1983 sayı 12 ss. 10-11

Hezarfen bir Hattat, Necmeddin Okyay: Hayatı ve Türk ve İslâm Eserleri Müzesinde Bulunan Kitapları

Şule Aksoy

1977 yılı kışında bir gün, Türk ve İslâm Eserleri Müzesi Müdürü Afif Süreyya Duruçay, son dönem hattatlarından Necmeddin Okyay'ın vefatı üzerine ailesinin, hattata ait kitapları muhafaza etmek imkânı bulamadıklarını, babalarına ait tüm eşyanın bir müze veya kütüphanede korunmasının daha doğru ve amaçlı olacağını düşündüklerini, bu iş için çok sevdikleri, güvendikleri ve yakından tanıdıkları Eczacı Sayın Uğur Derman'ı Müzemize gönderdiklerini anlatarak neler yapabileceğimizi sordu.

İslâmiyetin ilk yıllarından günümüze kadar yüzyılları kucaklayan inanılmaz uzun zaman dilimi içinde yazılmış çok zengin bir hat sanatı koleksiyonunu bünyesinde bulunduran Türk İslâm Eserleri Müzesinin üniversiteden yeni mezun olmuş, kitap sanatlarını çok seven, yeni şeyler öğrenmek amacıyla gayret gösteren Yazma Eserler Kütüphanesi sorumlusu olarak ben, bu haberi büyük bir sevinçle karşıladım. Sadece hat sanatı konusunda değil, ciltçilik, ebruculuk, okçuluk, din ve dini ilimler konusunda da bir derya olduğumu bildiğim ancak hiç karşılaşmak şansına sahip olamadığım Hattat Necmeddin Okyay'ın şahsi kitaplarının Müzemize kazandırılabilmesi için her türlü gayreti göstereceğimi, bunun, hem kendim, hem de müzemiz için büyük bir şans olduğunu düşündüğümü Müze Müdürü Duruçay'a bildirdim.

Derleyen / Edited by İrvin Cemil Schick

M. Uğur Derman Armağanı (altmışbeşinci)

Yası müasebetiyle sorulmuş tebliğler.

Sabancı Üniversitesi, İstanbul - 2000

s. 73 - 100.

DN: 75099

Telefon Ederken Nelere Dikkat Etmelidir?

- 1- Anlaşılır biçimde konuşmak için her sözcük, her hece, her ses kendi gerçek biçimi ve değeriyle verilmelidir.
- 2- Ağzınızın boşluğunu her sese gerçek biçimini veren bir kalıp olarak düşününüz.
- 3- Dudaklarınızı olanağınca dek hareket ettiriniz.
- 4- Dişler hiç bir vakit konuşurken birbirine ke-netlenmiş bulunmamalıdır.
- 5- Sesiniz, sizin iç dünyanızın aynasıdır, kendisi-dir. Kendinize karşı adaletli davranmak isterseniz, çok dikkatli olmalısınız.
- 6- Siz ne dediğinizi bilebilirsiniz, fakat, sizi dinle-yenler anlayamayabilirler, bunun için, sözlerinizin eli-nizden geldiği kadar açık ve anlaşılır bir biçimde söy-leyniz.
- 7- Pratik yapmak suretiyle çok çabuk söylemesini öğrenebilirsiniz, fakat yine de bunun çok açık ve an-laşılır olarak söylemeliyiz.
- 8- Bilgili ve temelli bir pratik, herkese iyi konu-şmak olanağı sağlayabilir.
- 9- Gültümsemenin çok önemli bir rol oynadığı yüz yüze konuşmadaki incelik ve nazıllığı telefonada da gösterebiliriz. Bunu sadece sesimizin tonu ve iyi se-çilmiş sözcüklerimizle yapabiliriz.

Hasan Deniz, *En Yeni Görgü Kuralları (Muşeret kitabı)*, 6. bs., İstanbul: İnkilap ve Aka Kitabevleri, 1978, s. 313-314

Yetişim yayınları. Gençler dizisi: 1.

- 88 - ODYAKMAZ, A. NEVZAT *Görgü Kuralları*. İstanbul, Hürriyet Ofset, 1976. 257+2] s. Hürriyet Yayını.
- 89 - OKAY, VAHAP *Sosyal Yaşam Kuralları (Muşeret Adabı) - Özdeyişler (İbretli Sözcükler) - Vassınıssun (Uyduruk Sözcükler)*. İstanbul, 1990. 65 +1] s. 4. Baskı. Ben Feleği Nasıl Yendim serisi No: 5.
- 90 - OKÇABOL, DERVİŞ *Muşeret Adabı ve Resmî Teşrifat ve Merasim Kaideleri*. Ankara, Ankara Basım ve Ciltevi, 1940. xiii+204 s. Ankara Polis Enstitüsü neşriyatından No: 6 (Aynı yıl basılmış farklı kapaklı baskılar görülmüştür.)
- 91 - [OKSAL], FELİHA SEDAT *Genç Kızlara Muşeret Usulleri*. İstanbul, Milliyet Matbaası, 1932. 134+2 s. Muallim Ahmet Halil Kitaphanesi yayını.
- 92 - [OKSAL], FELİHA SEDAT *Genç Kız Yetiştirken*, İstanbul, Marifet Basımevi, 1940. 168 s.
- 93 - ONGAN, HİDAYET *Talebeye Muşeret Bilgisi*, İstanbul, Ahmet Sait Matbaası, 1938. 94+2] s. 1. baskı.
- 94 - ONGAN, HİDAYET ve Dr. M. SEDAT ONGAN *Öğrenciler için görgü. (Yaşamayı Bilmek)*. İstanbul, 1994. 2. baskı.
- 95 - ONGAN, HİDAYET ve Dr. M. SEDAT ONGAN *Öğrenciler için Görgü (Yaşamayı Bilmek)*. İstanbul, 1995. 288 s. 3. baskı.
- 96 - ONGAN, HİDAYET ve Dr. M. SEDAT ONGAN *Öğrenciler için Görgü + Yaşamayı Öğrenmek*. İstanbul, 1999. 368 s. 4. baskı.
- 97 - ÖMER LÜTFÜ (Binbaşı) *Âdâbı Muşeret Konferansı. Hayalet İctimaiye*. İstanbul, Harp Okulu Matbaası, 1930. 70 s.
- 98 - [ÖRNEK, FAHRETTİN] *Hava Kuvvetlerinde Görgü ve Protokol Kuralları*. Ankara, Hv. Bas. ve Neş. Md., 1987. xiii+ 260 s. Resimli. 2. Baskı.
- 99 - [ÖRNEK, FAHRETTİN] *Hava Kuvvetlerinde Muşeret*. [Ankara], Hava Kuvvetleri Basımevi, 1967. xv+272 s.+ 28 s. Renkli, resimli.
- 100 - ÖZDENİZ, H. BAHRİ *Sosyal Tam Âdâbı Muşeret*. İstanbul, Kenan Basımevi ve Klise Fabrikası, 1942. Yayınlayan: Hüseyin Kitabca, İkbâl Kitabevi. 208 s., 1. Fotoğraf.
- 101 - POLAT, HÜSEYİN *Nottu, İzahlı Metinlerle, Özet Açıklamalı Geçmişin, Günümüzün ve Geleceğin Âdâbı Muşeret Kaideleri: Görgü Kuralları*. İstanbul, Doyuran Matbaası, 1987. 104 s.
- 102 - REMZİ *Hayât-ı İctimaiye Hakkında*. İstanbul, Harb Akademisi Matbaası, 1928. 62 s. Harb Akademisi 1927 -

1928 tedris senesi külliyyatı Sayı: 57. (Özege: 7112)

- 103 - SAFVETİ ZİYA *Büyük ve Orta Elçilerin Reis-i Cumhur Hazretleri Tarafından Kabullerine Vesâir Teşrifât Ah-kâmına Dâir Talimatnâme. Protocole pour le Réception par S.Exc. le Président de la République Turque de M.M.Les Chefs de Missions étrangères.* by, ty. 3+5 s. Fransızca ve Osmanlıca.
- 104 - SAFVETİ ZİYA *Resmî Ziyaretlerin ve Kart dövizlerinin Sureti Teatisti Hakkında Muhtıra*. Ankara, Hakimiyet-i Milliye Matbaası, 1926. 12 s. Hariciye Vekâleti Teşrifat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatı. (Özege: 16815)
- 105 - SAFVETİ ZİYA *Âdâb-ı Muşeret Hasbihalleri*. Ankara, Türk Ocakları Merkez Heyeti Matbaası, 1927. 234+3 s. (Özege: 59)
- 106 - SAFVETİ ZİYA *Dahili Teşrifat Rehberi*. İstanbul, Matbaa-i Ebüzziya, 1928. 80+1 s. Hariciye Vekâleti neşriyatından. (Özege: 3542) (Kitap Fransızca ve Osmanlıcadır.)
- 107 - SALTUK, NÂZİM ve NEVZAT SUDİOĞLU [ODYAKMAZ] *Görgü Ansiklopedisi*. İstanbul, Güniz Matbaası, 1962. 240 s. Okat Yayınevi.
- 108 - SALTUK, NÂZİM ve NEVZAT SUDİOĞLU [ODYAKMAZ] *Görgü Ansiklopedisi*. İstanbul, Dilek Matbaası, 1970. 271 s. 2. Baskı. Okat Yayınevi.
- 109 - SANER, S. TURGUT *Muşeret Adabı (Görgü)*. Ankara, Altınok Matbaası, 1963. 154 + VI. s. 1. Baskı
- 110 - SANER, S. TURGUT *Muşeret Adabı (Görgü)*. Ankara, Altınok Matbaası, 1968. 143 s. (Aynı yıl yapılmış kapak ve sayfa sayısı değişik bir baskısı daha vardır.) 2. Baskı
- 111 - SAVAŞÇIN, HÜSNÜ *Adabı Muşeret*. Kayseri, Vilâyet Matbaası, 1938. 23 s. Kayseri Halkevinin Konferans Neşriyatı Seri 1.
- 112 - SERTELLİ, İSKENDER F. *Çocuklarınıza Muşeret Dersleri*. İstanbul, 1941. 228 s. Tefeyyüz Kitaphanesi yayını.
- 113 - SEVİMLİ AY NEŞRİYATI *Herkesin Bilmesi Lazım Gelen Muşeret Usulleri*. İstanbul, Resimli Ay Matbaası, 1927. 45 + 10 s. (On kuruşa bir kitap serisinden 8. Kitap) (Özege: 7334)
- 114 - SILANOĞLU, NÂZİM *Çocuklar İçin Resimli Görgü*. İstanbul, Dilek Matbaası, 1969. 128 s. İtilmat Kitabevi yayını.
- 115 - SILANOĞLU, NÂZİM *Çocuklar İçin Resimli Görgü*. İstanbul, Şenoğlu Matbaası, 1972. 112 s. İtilmat Kitabevi yayını.
- 116 - SILANOĞLU, NÂZİM *Mukayeseli Modern Muşeret (Görgü)*. İstanbul, Hamle Matbaası, 1962. 304 s. Resimli. İnkilap ve Aka Kitabevleri Koll. Şü.
- 117 - ŞAŞMAZ, TAHSİN *Medenî İnsan Bilgileri*. İzmir, Doğanlar Basımevi, 1947. 62 s. 2. Baskı.
- 118 - ŞAŞMAZ, TAHSİN *Yaşama Tarzı, Ferdin Topluluk İçindeki Vazifeleri*. İzmir, 9 Eylül Basımevi, 1947. 46 s.
- 119 - T.C. Dışişleri Bakanlığı Protokol D. G. Müdürlüğü *Dış Hizmette Sosyal Davranış Kılavuzu*. Ankara, Mays 1964. 35+1 s.
- 120 - T.C. Dışişleri Bakanlığı Protokol D. G. Müdürlüğü *Ankara'da Törenlerde İzlenen Protokol Kuralları*. Ankara, 1965.
- 121 - TALU, ESİN (Derleyen) *Çocuklar için Görgü*. İstanbul, Doğan Kardeş Yayınları A.Ş. Basımevi, 1967. 130+2] s. Resimli. 2. baskı. Doğan Kardeş yayını.
- 122 - TANSU, SAMİH NAFİZ *Talebeye Muşeret Usulleri*. İstanbul, Ahmet Sait Basımevi, 1959. 72 s. Kanaat Kitabevi, Ankara Kütüphanesi Serisi: XXXI.
- 123 - TOKAR, FEYYAZ *105 Soruda Görgü kuralları*. İstanbul, 1990. 95 s. Sabah Yayınları.
- 124 - *Usûl ve Âdâb-ı Muşeret*. İstanbul, Matbaa-i Askeriye - Süleymaniye, 1327 / 1911. 56+1] s. (Özege: 22084)
- 125 - VASİF NECDETTİN [ARMAY] *Muşeret Yolları. Elbise, Şapka ve Medenî Âdâbdan bahseder*. Bursa, 1926. 2. baskı. 74 s. Kardeş Kitabhanesi Neşriyatından. (Özege: 13950.)
- 126 - YENİ İSTANBUL GAZETESİ YAYIN SERVİSİ *Modern Yaşama ve Görgü Ansiklopedisi*. İstanbul, 1972. 192 s.
- 127 - Z[EREN], Dr. Z[EKİ] *Bekârlük ve Evlilik. (Bilgisi ve Öğütleri)*. İstanbul, Ahmet Sait Basımevi, [1939]. 220+4] s. Resimli. Kanaat Kitabevi, Ankara Kütüphanesi Serisi: XIII.
- 128 - ZEREN, Dr. ZEKİ *Sihhat, Terbiye ve Giyim Hakkında Umumi Prensipler ve Adetler*. İstanbul, Ahmet Sait Basımevi, 1940. 224 s. Şekilli. Kanaat Kitabevi, Ankara Kütüphanesi Serisi: XXXVII.

TALİK YAZININ BÜYÜK ÜSTADI

Hocam Hezarfen Necmeddin Okyay

ALİ ALPARSLAN
Prof. Dr., Mimar Sinan
Üniversitesi

Necmeddin Okyay (üstte).

N. Okyay'ın celi talik hatlı ebru levhası: Marifet ittifata tabidir / Müşterisiz meta zayidir.

YAZI TALİMİNE BAŞLARKEN

Bende yazı merakı, üniversiteye, Edebiyat Fakültesi'ne girdiğim tarihlerle başladı. Sağda solda bazı levhalar görüyordum ve onlardan çok zevk duyuyordum. O tarihlerde Üsküdar'da oturuyordum. *Türk-İslâm Ansiklopedisi* adlı eserde Necmeddin Okyay'a hattatlar hususunda danışıldığını okuyunca çok sevdim. Meğer kendisi de Üsküdar'da, Toygartepesi'nde oturuyormuş; aynı zamanda Yeni Cami'nin hatibi ve Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nde yazı, cilt ve ebru hocası olduğunu öğrenince kendisine müracaat etme yollarını ararken, bir dostumuz üstadı tanıdığım söyledi. Aylardan ramazan idi. Bir gece teravih namazında Yeni Cami'ye gittik. Namaz sonrası elini öperek yazı yazmak istediğini söyledim. Ramazan ayında sonra beklediğini söyledi.

Bayram geçince bir pazar sabahı kalkıp üstadın evine oğlandı. Kapıyı oğlu açtı; min- derde oturan hocamın elini öptüm. Şuradan buradan konuş- tuktan sonra bana resme merakımı ve hangi yazıyı öğrenmek istediğimi sordu. Bu hususta bir fikrim olmadığını söyledim. Bunun üzerine bana "Gel sen talik yazı öğren, sülüs yazan çok, talik yazan yok" dedi ve yan tarafta duran yazı çekmecesinden bir kâğıt çıkararak bana talik yazımın *elif* harfinden *sad* harfine kadar olan kısmını (yani bir satır tutan kısmını) yazdı; bir de kalem açıp verdi ve haftaya beklediğini söyledi.

Bu şekilde başlayan yazı talimi, 1944'ten hocamın vefatına kadar sürdü. Hocamın öğrencisi ile hoca etle tırnak gibi birbirinden ayrılmaz. Talebe, icazetname de olsa, daima hocasına muhtaçtır. Buna misal olarak bir tavsiyesine temas etmek isterim: Şimdi tam hatırlamıyorum bir beytin ikinci mısraında "aşk" kelimesi geçiyordu. Keşide verilecek ondan başka kelime de yoktu. Talik yazı kaidelerine göre kelimedeki üç harften hiçbirini keşidele-

Bibliyografya

- Acîûnî, İsmâîl b. Muhammed, *Keşfü'l-Haflâ*, 2 c., Beyrut, 1351 H.
- Ateş, Süleyman, *Cüneyd-i Bağdâdî-i Hayatı, Eserleri, Mektupları, Yeni Ufuklar Neşriyat*, İstanbul, ts.
- Cebecioglu, Ethem, "Seyyid Burhâneddin Muhakkik-ı Tirmizî'nin Bazı Tasavvufî Kavramlara getirdiği Metaforik Yaklaşımlar", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c.XXXVIII (Ankara, 1998), ss.123-53.
- Ebu Nuaym el-İsfehâni, *Hilyetü'l-Evlîyâ*, 10c., Beyrut, 1405.
- Eflâki, Ahmed, *Menâkıbü'l-Ârifin*, haz. Tahsin Yazıcı, 2c., TTK Basımevi, Ankara, (c.I)1976 - (c.II)1980.
- , *Ariflerin Menâkıbeleri*, Tr. Tahsin Yazıcı, 2c. Hürriyet Yayınları, İstanbul, 1973
- el-Ezdi, Rebî b. Habîb, *Müsnedü Rebî*, edit.: M. İdris-Aşûr b. Yûsuf, Beyrut, 1415
- Fiğlalı, Ethem Ruhi, *Çağımızda İtikâdî İslâm Mezhepleri*, İzmir, 1983.
- Garabeiglou, Djamchid, *Sultân Valad: Hayatı, Eserleri ve Masnavî-i Valadî'nin Tenkîtlî Metni*, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Fars Filolojisi, 1977.
- El-Gazzâlî, Ebu Hâmid, *İhyâu Ulûmî'd-Din*, 5 c., Kahire, 1992/1412.
- Gibb, E.J.W., *A History of Ottoman Poetry*, c.I, London, 1958,
- Gölpınarlı, Abdülbâki, *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik*, İstanbul, 1953.
- el-Hücvîrî, Ebu'l-Hasen Ali b. Osmân el-Cüllâbî, *Keşfü'l-Mahcûb*, edit.: V. Jukovski, mukaddime: K. Ensârî, Tahrân, 1374 [1954].
- İbn Hacer, Ebu'l-Fazl el-Askalânî eş-Şâfiî, *Lisânu'l-Mizân*, 7 c., Beyrut, 1406/1986.
- Konuk, A. Avni, *Mesnevî-i Şerif Şerhi*, (haz. Selçuk Eraydın- Mustafa Tahralı), I, İstanbul, 2004.
- Küçük, Hülya, Sultân Veled Ve Maârif'i. Kitâbu'l-Hikemiyye Adlı Maârif Terçüme ve Şerhi (İnceleme-Metin), Konya Büyük Şehir Belediyesi, Konya 2005.
- Kürkçübaşı-zâde Ali Efendi,- Müezzin Kefeî, *Kitâbu'l-Hikemiyye Fi Ma'rifeti'n-Nefsiyye*, 1179h./1765m, Milli Kütüphane, 06 Mk. Yz. A.8327/1, 1996/2-347.
- el-Makdisî, Ebu Abdullah Muhammed, *Ahsenü't-Tekâsım fi Marifeti'l-ekalim*, Leiden, 1906.
- el-Mektebetü'l-Elfiye li's-Sünneti'n-Nebeviyye (CD), İsdâr 1.5, Ürdün, Amman, 1419/1999: Turath.
- Mevlânâ, Celâleddin Rumî, *Fihî Mâ Fih*, haz. B. Firûzanfer, Tahrân, 1342.
- , *Mesnevî*, Orijinalinden tıpkı basım, Konya [Asâr-ı Atika Müzeleri Müdüriyeti], 1345/1927.
- el-Münâvî, Abdurraûf, *Feyzu'l-Kadîr*, 6c, Mısır, 1356.
- Ögke, Ahmet, Vâhib-i Ümmî'den N,yâzi-i Mısri'ye Kadar Türk Tasavvuf Düşüncesinde Metaforik Anlatım, Var, 2005.
- es-Serrâc, Ebu Nasr, *el-Lumâ' fi Târîhi't-tasavvufi'l-İslâmî*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1421/2001.
- Sultân Veled, *İntihâ-nâme*, Mevlânâ Müzesi Arşivi (MMA), no 2124.
- , *Maârif*, MMA, İhtisas 5428
- , *Maârif*, Tr. M.Ü. Anbarcıoğlu, 3.baskı, Ankara, 1974.
- es-Suyûtî, Abdülğani , *Şerhu Sineni İbn Mâce*, Karachî, ts.
- et-Tirmizî, Muhammed b. Ali Hakim , *Nevâdirul-Usûl fi Ma'rifeti Ehâdisi'r-Rasûl*, edit.: A. Umeyre, 4 c., Beyrut, 1992
- Ülken, Hilmi Ziya, *Türk Tefekkürü Tarihi*, İstanbul, 1934.
- Walley, M.I., "Bahâ'al-din Soltân Walad", *EP*, III(1898), 435-6
- ez-Zehabî, Muhammed b. Ahmed b. Osman Ebu Abdillâh, *Siyerü A'lâmi'n-Nübelâ*, tahk. Ş. Arnaût- M.N. el-Arksûsî, 23c., Beyrut, 1413.
- Zerruk, Ebu'l-Abbas Ahmed, *Kavâ'idü't-tasavvuf*, neşr. Z. en-Neccâr ve A. M. Fiğâlî, Dâru'l-Cil, Beyrut, 1992/1412.

CEMÂL-İ İLÂHÎYE AYNA BİR YILDIZ: MEHMED NECMEDDİN OKYAY

(28 OCAK 1883-5 OCAK 1976)

Mehmet Necmeddin BARDAKÇI*

Abstract

A Star Reflecting the Divine Beauty : Mehmed Necmeddin Okyay

Mehmed Necmeddin Okyay was interested in fine arts since his childhood. He was one of the students of "Özbekler tekkesi şeyhi" Edhem Efendi, one of the important marbling experts in his term and calligraphy expert Sami efendi. He was the first who tried marbling with flowers and he made (created) good Works. So marbling with flowers and writings known as Necmeddin marbling. He is reconciled with social and cultural environment, and he has the command on Türk-İslâm arts. By reflecting cemali ilahi (chant) to the paper in marbling and calligraphy arts he gave life (prospered) to the marbling again. With the inspiration he got from the sufizm culture in Üsküdar, under the light of the "The GOD is beautiful, and loves beauty" saying of the God, he carried the estetical taste to the peak.

Key words: fine arts, calligraphy, marbling, culture of sufizm, estetical taste

Özet

Mehmed Necmeddin Okyay Hoca Efendi çocukluğundan itibaren güzel sanatlara ilgi duymuştur. Döneminin önde gelen ebrû üstadı Özbekler Tekkesi şeyhi Edhem Efendi ile Hat üstadı Sâmî Efendi'nin öğrencisi olup icazet almıştır. Çiçekli ebruyu ilk defa o denemiş ve güzel eserler meydana getirmiştir. Bu yüzden çiçekli ve yazılı ebru Necmeddin Ebrûsu olarak meşhur olmuştur. O, sosyal ve kültürel hayatla barışık, geleneksel Türk-İslâm Sanatlarına vâkif geniş ufuklu bir görev adamıdır. Cemâl-i ilahiyî hat ve ebrû sanatlarında kağıda yansıtarak kaybolmaya başlayan ebru sanatına yeniden hayat vermiştir. Üsküdar'daki tasavvuf kültüründen aldığı ilhamla, "Allah güzeldir, güzelliği sever" hadisinin ışığında estetik zevki zirveye taşımıştır.

Anahtar Kelimeler: Güzel sanatlar, hat, ebru, tasavvuf kültürü, estetik zevk.

Allah'ın cemâl ismi âlemde çeşitli şekillerde tecellî etmektedir. Hz. Yusuf'un yüzünde, tabiatın çiçeklerinde en güzel mazharını bulan bu güzellikler mimarî, hat, ve ebrû gibi güzel sanatlarda ölümsüzleşmiştir. Hezârfen Mehmed Necmeddin Okyay Hoca Efendi cemâl-i ilahîyi hat ve ebrûda kağıda yansıtan bir yıldızdır. Şafak veya grub vakti ufuktaki bulutlarda meydana gelen rengarenk ilahî güzelliğe lâle, gül, menekşe, gelincik ve sümbül gibi çiçeklerle yer yüzünün güzelliklerini katarak ebrûya aktarmıştır.

İlahî güzellikleri yansıtan çalışmalarıyla kaybolmaya yüz tutan ebrûculuğa yeniden hayat veren Mehmed Necmeddin Hoca Efendi, 28 Ocak 1883'te Üsküdar'ın Toygar Tepesi semtindeki Şâir Rûhî sokağındaki 5 numaralı evde doğdu.

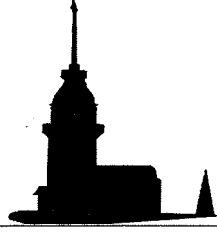
- Doç. Dr., Süleyman Demirel Ü. İlahiyat Fakültesi Tasavvuf Anabilim Dalı.

14 ARA 2008

MADDE YATIRILMIŞTIR
SONRA GELEN BÜYÜKLER

HEZÂRFEN HATTAT ÜSKÜDARLI NECMEDDİN OKYAY

M.Uğur Derman*

ÜSKÜDAR SEMPOZYUMU

I

23 - 25 MAYIS 2003

BİLDİRİLER

CİLT 2

Editörler

Prof. Dr. Zekeriya Kurşun
Doç. Dr. Ahmet Emre Bilgili
Dr. Kemal Kahraman
Celil Güngör

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	96030
Tas. No:	956.141 115k.3

İstanbul 2004

Tel. 0216 341 05 00
Fax 0216 391 60 61

ÜSKÜDAR
BELEDİYESİ

Yirminci yüzyılın ilk üç çeyreğinde, renkli kişiliğiyle Üsküdar'ı temsile lâyık bir san'atkâr hüviyetini sürdüren üstad Necmeddin Okyay'la önceleri hoca-talebe, sonra da baba-oğul yakınlığıyla yirmi yılı aşan bir berâberliğimiz oldu. Buna dayanarak, ölümünden 27 yıl sonra Üsküdar Sempozyumu'nda onu -zamanın elverdiği nisbetde- Üsküdarlılara tanıtmayı bir vecibe addediyorum. Kendileriyle şahsen muârefesi bulunanlar da artık azaldığından, bu konuşmamla hiç olmazsa onlara da Üstâd'ı hâtırlatmış sayılacağım muhakkaktır.

Okyay'ın evi -kırk yıldan fazladır artık âilenin mülkü olmamakla berâber- Üsküdar'ın Toygartepesi semtindeki Şâir Rûhi Sokağı'nda hâlâ duran 5 numaralı ahşab evdir (Resim:1). Sokağın karşı sırasındaki bir evde de "Said Paşa İmâmı" lakabıyla anılan mevlidhan Hasan Rıza Efendi (vefâtı:1887) oturmaktadır (Mehmed Âkif merhûmun bu zâtle ilgili latîf bir şiiri "Said Paşa İmâmı" başlığıyla *Safahat*'in 7.kitabı olan *Gölgeler*'de okunabilir). İlâhi bir cezbe hâliyle yaşayan Hasan Rıza Efendi, 1882 yılının Eylül ayında, hiç mütâdı olmadığı hâlde karşı komşusunun kapısını çalar ve: "Bir oğlun olacak, ismini Necmeddin koy!" diyerek yürür gider. Üsküdar Mahkeme-i Şer'iyesi'nin başkâtibliğiyle berâber -babadan müntakil- Yenicâmi imâm ve hatibliğini de sürdüren Mehmed Abdünnebi Efendi, keşfi açık komşusunun bu sözleri üstüne, o akşam rüyâsında, yatak odasının penceresine bir kuyruklu yıldız konduğunu görür. Aradan dört ay kadar geçince, 28 Ocak 1883 günü, beklenen Mehmed Necmeddin doğar.

Küçük Necmeddin, yaşı dört sene, dört ay, dört güne eriştiğinde -Osmanlı teâmülüne göre- ibtidâî tahsîli için evlerinin yakınındaki Karagâzi (Karakâdı) mahalle mektebine başladı (Resim:2) ve üç yıl hitâmında buradan mezûn olduktan sonra Kasabzâde Mehmed Efendi'den Kur'an-ı Kerîm hıfzını ilerletti. Mûteâkıben Ahmediye-Çavuşdere-si semtleri arasındaki Ravza-i Terakkî isimli (bugünkü adı: Halil Rüşdü İlköğretim Okulu) husûsi mektebin, önce ibtidâî kısmını üçüncü sınıftan başlayarak o yıl bitirdi; aynı yerde orta tahsîlini sürdürdü. Bu esnâda *rık'a*, *divânî* ve *celî divânî* yazılarını rüşdiye (orta mekteb) seviyesine göre meşk edip icâzetini aldı; yine o sıralarda hâfızlık eğitimini de, Kasabzâde'nin vefâtı sebebiyle mektebin hocası Hâfız Şükrü Efendi'den tamamladı. Ravza'nın hat muallimi Hasan Tal'at Bey, genç Necmeddin'deki istidâdı görünce, kendisini Nuruosmaniye Medresesi'ndeki yazı odasına 1902 yılında götürerek, oranın hocası

* Prof., Mimar Sinan Üniversitesi